

DAHAVSKI POROČEVALEC

VESTNIK JUGOSL. NAROD. ODBORA V DACHAU-U

DACHAU, 2 maja 1945

-1-

WE GREET OUR LIBERATORS!

THE GREATEST HOUR OF OUR LIFE HAS COME. FROM SLAVES YOU HAVE MADE US TO FREE MEN. WE GREET THE AMERICAN ARMY ON ACCOUNT OF THAT GOOD AND GLORIOUS DEED. THE UNITED STATES HAVE AN EVERLASTING AND THE MOST FAMOUS TRADITION OF LIBERTY AND LIBERATION IN THE WORLD. THEIR ARMY FOUGHT UNDER WASHINGTON AND LAFAYETTE AND FOR THEIR PRINCIPLES. FOR THE RIGHTS OF MAN. FOR THE ANNIHILATION OF SLAVERY IN 1862. IN THE FIRST WORLD WAR AGAINST TYRANNY AND REACTION. NOW, - AGAINST THE RETURN TO BARBARISM AND THE DARK AGES, - AGAINST THE MOST MONSTROUS DESPOTISM IN THE HISTORY OF MANKIND, AGAINST FASCISM.

THE AMERICAN SOLDIER FOUGHT AND CONQUERED. THEREFORE, IN THIS ARDUOUS AND NEVER CEASING STRUGGLE FOR THE HUMAN LIBERTIES, THESE DAYS ARE ALSO THE GREATEST IN THE ANNALS OF THE AMERICAN ARMY.

COMRADES, GREET YOUR LIBERATORS, THE LIBERATORS OF MANKIND, THE KNIGHTS OF A BETTER LIFE AND A BETTER FUTURE ON THE EARTH OF TO-MORROW.

POZDRAV NASIM OSVOBODITELJEM

Napočil je največji trenutek našega življenja. Iz sužnjev ste nas napravili zopet svobodne ljudi. Pozdravljam ameriško vojsko zaradi tega velikega dela. Zedinjene države imajo gotovo najkrasnejšo, največjo in trajno tradicijo svobode in osvobojenja na vsem svetu. Njihove armade so se borile pod Washingtonom in Lafayettom tudi za njuna velika načela. Za človečanske pravice. Za uničenje suženjstva v letu 1862. V prvi svetovni vojni proti tiraniji in reakciji. Danes proti povrnitvi v barbarstvo in temnim časom, - proti najgorastnejšemu despotizmu v človeški zgodovini, proti fašizmu. Ameriški vojak se je boril in je tudi zmagal. Zaradi tega so danesnji dnevi težke in tečne barbe za človečanske pravice prav tako največji v analih ameriške vojske. Tovarisi! Pozdravimo naše osvoboditelje, osvoboditelje človeštva, viteze boljšega življenja in lepše bodočnosti v nastajajočem novem svetu!

NA ROBU DOMOVINE

Na drugem mestu poročamo o zgodovinskem trenutku, ko so se čete jugoslovanske partizanske vojske zapadno od Tržica na Soči sestale z armado zapadnega zaveznika, in o osvoboditvi Gorice. Trst sam je očiščen, Ljubljana prihaja na vrsto. Zadnji kotički naše zemlje, ki je v tej vojni - majhna, kakor je - med vsemi deželami Evrope prestala največ gerja, se dramijo v osvobojenje.

Srečanje naše in novozelandske vojske na Soči je za nas toliko radostnejši dogodek, ker sez njim simbolično in stvarno začrtuje naša meja proti Italiji, drugi naši največji in izza davnih dni nevarni sosedi. Z njim je kronana težka, krvava, neenaka borba, ki jo je slovenski in hrvatski življenjski našega Primorja in Istre bil z italijanskim fašizmom skoraj četrt stoletja za najosnovnejše pravice človeka in naroda in v kateri so si naši hrabri partizani pod vodstvom maršala Tita v teh letih naše osvobodilne vojne spletli toliko slavnih lovorik. V zadoščenje nam je, da so slovenski in hrvatski borci v tem zadnjem razdobju našli v najboljših sinovih italijanske manjšine na Tržaškem, Goriškem in v Istri vrle, hrabre tovariše, kakor je bil med predstavniki naše Osvobodilne Fronte in zastopniki te manjšine še za fašizma v vseh najvažnejših vprašanjih, ki se tičejo borbe za naše osvobojenje in mirnega sosedstva obeh narodov, dosežen popoln sporazum. Zlasti italijanski delavci iz tržaškega industrijskega središča in Tržica so v množicah hiteli v brigade, ki so pod vodstvom naših partizanskih komandantov operirale tostran nekdanje italijansko-avstrijske meje, pa tudi v Gornji Italiji sami, ali pa so se zbirale v lastnih partizanskih oddelkih, ki so vzorno sodelovali z našim poveljstvom.

Spričo teh dejstev nas je upravičeno ozlovoljila vest, da je italijanska vlada baje zaveznikom stavila predlag, naj bi slovenske in hrvatske pokrajine, ki so bile po prvi svetovni vojni pripadle Italiji, do nadaljnjega ostale pod italijansko upravo. Ogorčeni smo nad dejstvom, da se takšne pobude lansirajo v času, ko se Titovi borci na narodnostni meji rokujejo z zapadnimi zavezniki in ko za poslednjega slepca v Evropi in v svetu ne more biti niti trohice dvoma, čigava sta Soča in Krás. Odločno zavrhamo to spletko, ki bi se nam zdela smešna, če bi nam ne bila v tako živem spominu vsa strahotna teza italijanske uprave, ki jo je Julijska Benečija uživala do zloma fašizma. Gmotno in duševno opustošenje našega življa na Krasu, na Goriškem in v Istri je bil edini rezultat, ki ga je ta uprava izpričala pred svetom.

Toda ne damo se motiti. Protestiramo - in prehajamo na dnevni red. Danes, ko so zmagovite Titove čete dosegle južnozahodni rob naše domovine in ko se je nam samim tukaj nasmehnila zarja svobode, ne vprašujemo več: Soča, čigava si? -

N a š j e v s t a j e n j a d a n !

S L O B O D A

Sloboda je ukorakala v naš logor. Od njenog sudbinskog koraka potresli su se temelji monstruoze institucije u kojoj su mučeni i unistavani ljudi. Pocepane su kulise iza kojih se već 12 godina odigravala najstrasnija i najsravnija tragedija ljudskog roda, rezirana nosiocima "novog reda". Nož slobode je razrezao svojom ostricom gnojni dachauski čir na organizmu okrvljen i osramoćene Planete. Danas kroz eter drhti glas Slobode, što citavom svetu objavljuje oslobođenje mnogih ljudi i mnogih nacija ispod krvožedne prljave sape Nacista. Jezivi bilans uništenja u ovim zloglasnim zicama danas zapanjuje grozom celu zemaljsku

sku kuglu. Danas drhte srca naših porodic radošću i strepnjom. Danas suze kvase nasa domaća ognjišta naše okrvavljene Grude, iz čijih su brda ustali divovski ljudi i žene i svojom nadčovečjskom borbom za Pravo i Slobodu čoveka, zadivili čitav svet i osigurali joj dostojno in zavidno mesto pod Suncem. Pojam narodne borbe i krvavih napora inkarniran je u legendarnoj figuri prvog borca naše Slobode - TITA. Zato je i Tito postao svetski pojam borbe za Slobodu. A sada, kada smo streptali srećom zagrlili našu težko čekanu Slobodu, neka pojam Tita bude i naš radni program borbe rada u Slobodi. Tako se mora svaki Dachauvovac zavetovati sam pred sobom! To je naš usklik, to je naš program! To je naš dug prema našim drugovima-borcima, što se sa nama mučiše, što u mukama izdahnuše i što pred našim očima izgoreše na roštilima "Nadčoveka". Mučeničke molekule, što iz famoznog dachauskog krematorijuma ispuniše prostor - traže svoj rezon! Mi smo izvršioči volje velikog Testamenta velikih Mučenika. Poštenim i predanim radom mi hoćemo i mi moramo oduživati svoj veliki dug prema Njihovoj Svetloj Uspomeni i prema Njihovim ojadjenim porodicama. - Sunce Slobode, koje nas eto ogreja, neće i nesme da nas zaslepi oči, naviknute na gusti mrak težka robovanja! Svetlost Slobode neka nam otkrije nove vidike i nova radna polja za dobro i sreću našeg mučeničkog naroda - Jugoslavenskog naroda, koji na krvavim ognjištima počinje da živi i radi novim i boljim životom i novim, čovečnijim socijalnim radom! Neka živi Sloboda i Njeni Veliki Borci!

BESEDA AMERISKEGA KOMANDANTA

Na izredno lep in slovesen način je naše taborišče v torek praznovalo 1. maj. Razdeljeni po blokih, so pripadniki 18 narodov z vseh strani sveta, ki jim je usoda naklonila "zascito" znotraj dachauske žice, z nacionalnimi prapori in transparenti na čelu malo pred 12. uro prikorakali na zborni trg. Zastavam so sledili zastopniki nacionalnih komitejev, transparenti pa so nosili iz srca kipeče pozdrave zaveznikom, svobodi, delu in novi družbi. Od vhoda v taborišče so se drug za drugim zvrstili Poljaki, Francozi, Rusi, Jugoslovani, Čehi, Avstrijci, Belgijci, Luksemburžani, Nizozemci, Italijani, Norvezani, Grki, Albanci, Madžari, Spanci, pa še zastopniki Amerike, Anglije in Letonske. Pred svečano tribuno so zavzeli mesto pripornice iz Osvienczima in Kaufferinga, 159 po številu, po večini Madžarke in par Italijank, prišle pa so tudi tovarišice iz ženskega revirja, Poljakinje, Madžarke, Rusinje in pa 3 Jugoslovanke, med njimi Slovenka Mimica Čelharjeva iz Sempe-tra na Krasu. Prisrčnega pozdravljanja je bilo deležnih pred vsem 7 tovarišic - mater z dojenčki, ki so se jim narodili v koncentracijskem taborišču, v naročju.

Predsednik prireditvenega odbora, dr. Ali Kuči (Albanija) je toplo pozdravil prisotne, pred vsem ameriškega polkovnika, poveljnika taborišča, ki ga je vsa ogromna množica obsula z dolgotrajnimi navdušenimi ovacijami. Ob vstopu na tribuno je zastopnica žer., tov. Gella Hanan z Rodosa, izročila poveljniku lep sopek svetja pspismeno zahvalo vseh pripornikov za osvoboditev. Burno je bil pozdravljen prihod ameriške zastave s častnim spremstvom ob zvokih ameriške himne, ki jo je igrala naša godba. Solze so blestele v slehernem očesu, ko je predsedujoči ob navzočnosti ameriških vojnih poročevalcev, oficirjev in vojakov na trgu, ki je bil skozi leta priča neznanskih grozot in ki se je za priliko odel v zastave, zelenje in samo čisto radost, podal besedo komandantu.

Za slehernega izmed nas je bilo pač skorajda neznano doživetje, prisluhniti govoru vojaka, ki pod blazo uniforme nosi dušo in srce:

- Zelo težko je za me, povedati vam, kar čutim ta trenutek. Mi smo prav tako srečni, da smo vas osvobodili, kakor ste srečni vi, da ste osvobojeni. Vaši spontani pozdravi in vzkliki so mi najboljši dokaz vašega veselja. Lahko vam povem, da bomo mi od svoje strani stregli vse, da vas zdrave in v najboljšem stanju vrnemo vašim domovom. Ta stvar ne bo lahka. Toda premagali bomo vse začetne težave, kakor smo premagali tudi mnogo večje. Vi, ki ste toliko pretrpeli v tem zloglasnem, po vsem svetu poznanem koncentracijskem taborišču, ste zaslužili lepšo bodočnost. Želim vam mnogo sreče v novopridobljeni svobodi in vas zagotavljam, da morete zmerom računati na naše prijateljstvo.

Izvajanja ameriškega poveljnika je vsa množica sprejela z burnim odobravanjem. Predstavniki Mednarodnega Odbora so govor prevedli na jezike drugih narodov. Po odhodu poveljnika, ki so ga vnovič spremile dolgotrajne ovacije, je povzel besedo dr. Kuči, ki je izrekel toplo zahvalo osvoboditeljem in pozval zbrano množico k enominutnemu molku v počastitev spomina umrlih in padlih tovarišev. Na koncu je spregovoril še starestina taborišča Oskar Müller, ki se je tovarišem zahvalil za vzorni red in disciplino in nas kot Nemec zagotovil, da si bodo Nemci v sodelovanju z drugimi narodi na vso moč prizadevali, da operejo sramoto, s katero je hitlerizem odel nemško ime.

Kljub snegu, ki na dachaški planoti pada še za sam 1. maj in včasih še za predpoletne dni, smo se polni gorečega navdušenja in v zavesti, da pomeni ta prvi maj za nas prag v novo življenje, vrnili na bloke.

JUGOSLOVANSKA PROSLAVA 1. MAJA

Kakor vse druge narodnostne skupine, tako smo tudi Jugoslovani v taborišču proslavili 1. maj slovesno kar se da. Ob 9. uri se je pred 3. blokom zbralo na lagerski cesti okrog 2500 rojakov. Prireditveni odbor je poskrbel za lepo okrašeno tribuno s transparenti in veliko sliko maršala Tita. Zborovanje je otvoril in vodil stari delavski borec Makuc iz Ljubljane, ki se je spominjal v taborišču umrlih in padlih tovarišev, nato pa je o pomenu 1. maja gov. Mrzel spregovoril nekaj toplih, v srce segajočih besed. Med drugim je povdarjal, da si pač ne moremo predstavljati kakšne druge množice, ki bi se bila na ta dan s tolikšno radostjo, s tolikšno srečo zbrala k tej mednarodni delavski slovesnosti. Tov. Lavrac je z močnim občutjem recitiral dve pesmi, Borove "Žrtve" in Župančičevo "Pojte za menoj!". Zlasti slednja je na vso množico napravila silen utis. Govorili so še tovariši Kenčič v imenu istrskih Hrvatov, Pleško v imenu mladine in Musić v imenu starih borcev. Na uvodu in ob zaključku lepo uspelega zborovanja je vsa množica ubrano zapela dve partizanski pesmi. Z zborovanja so bile odposlane pozdravne brzojavke vladi demokratske federativne Jugoslavije, predsedniku vlade Velike Britanije in maršalu sovjetske zveze Stalinu. V brzojavkah jugoslovanski vladi se glasi: S proslave 1. maja pozdravljamo Jugoslovani koncentracijskega taborišča Dachau osvobojeno Jugoslavijo, maršala Tita in našo vlado z željo, da nam omogoči čimprej povratek domov.

Proslavi 1. majnika v Moskvi je prisostvoval ob boku Stalina tudi bivši francoski ministrski predsednik Edouard Herriot, ki se je komaj pred nekaj dnevi vrnil iz nemškega zajetja.

VESTI IZ MEDNARODNEGA ODBORA

Na včerajšnji seji Mednarodnega Odbora, ki se je vršila ob prisotnosti ameriškega oficirja, ki mu je poverjena izvedba vrnitve pripornikov je bilo pojasnjeno, da bo treba za vsakega izmed njih izpolniti vprašalno polo, ki bo tvorila osnovo za presojanje vsakega poedinca glede njegovega povratka. Oficir je nadalje izjavil, da upa v teku 30 dni izprazniti taborišče. Jasno je, da se v tem roku ne bodo mogli vrniti domov oni, ki jim je domovina še zasedena, kakor n.pr. Jugoslovani in Holandci, kjer gospodarijo po nekaterih pokrajinah še Nemci. Za nje je predvideno, da bodo poslani začasno v posebna bivališča, dokler ne bo tudi njim omogočen povratek. Za pošpesitev repatriacije bodo morali biti izpolnjeni posebni obrazci in to čim prej. Zaradi tega je nujno potrebno, da vsak narod stavi na razpolago dovoljno sodelovalcev, prevajalcev in tolmačev, ki bodo obrazce izpolnili v angleščini. Za slehernega tovariša bodo potrebni 4 formularji, izpolnjeni s črnolom in tkzv. blokovnim pisalnim načinom. Postavljeno je bilo tudi vprašanje narodnosti. Načelno se je resilo, da se ostaja pri oni narodnosti, ki jo je dotičnik navedel pred pričetkom te svetovne vojne, t.j. do meseca septembra 1939.

Sklepi zdravstvenega pododbora Mednarodne podkomisije. Na današnjem razpravljanju je Zdravstveni pododbor Mednarodnega Odbora sklenil, da se premeste vsi bolniki iz dosedanjega revirja in blokov v SS revir in druge zgradbe, ki se bodo našle primerne za ta namen, oziroma bi se za to lahko prilagodile, kakor n.pr. komandantura, Besoldungsstelle, itd. Sestavljena bo posebna delovna četa, da očisti in uredi imenovane stavbe. Na ta način bo v taborišču napravljen prostor za zdrave pripornike, zlasti, ko bi se tudi vsi dosedanja revirski bloki porabili za nastanitev pripornikov po različnih narodnostih.

PREGLED POSLEDNJIH DOGODKOV

Stik med jugoslovansko in angleško vojsko

Novozelandci zasedli Videm - stik pri Tržiču ob Soči - Vrsta naših mest osvobojenih - Nadaljna prodiranja naše vojske na Goriškem

London, 2. maja - Čete 7. in 9. korpusa jugoslovanske osvobodilne vojske so na široki fronti med Reko in Postojno prodrle do Trsta, zavzele robne mestne okraje in v zadnjih urah tudi mestno središče. Nadalje so napredovale ob jadranski obali mimo Levina in Stivana do Tržiča ob Soči (Monfalcone), ga zavzele in zasedle tudi sončno Gorico. Zapadno od Tržiča so se na njihovem prodiranju v široki fronti k Soči sestale z novozelandskimi odredi, ki so prišli preko Piave in Tilmenta, zasedli Videm (Udine) in tako odsekali nemški vojski odstopno pot preko Trbiža. - Titove divizije so osvobodile med ostalimi našimi mesti Postojno, Se peter na krasu in Ib. Bistrice. Levo od njih pa je IV. armada prodrla v vzhodno Istro, zavzela Opatijo, Lovran in Labin in nadaljuje z operacijami na zapadno obalo Istre. Pričakuje se v teku nekaj dni tudi zasedba vse soske dolina tja do Dovca in Predela. V okolici Reke sta dve nemški diviziji obkoljeni in ju čaka skorajšnje uničenje.

Novi jugoslovanski poslaniki. - Beograd 2. maja - Za poslanika v Londonu je bil imenovan dr. Djuba Beontić, v Moskvi general Popović, v Washingtonu Stanoje Simić in v Varšavi Djanević.

Smrt največjega zločinca v zgodovini. - Berlin 2. maja - Snoči ob 22 uri in 30 min. je objavil tukajšnji radio službeno vest, da je umrl vodja nemčije, Adolf Hitler. Pred svojo smrtjo je določil kot svojega naslednika velikega admirala von Dönitza, ki je izjavil, da se bo nadaljevala borba proti Rusiji in tudi zapadnim velesilam, v kolikor bodo ovirale borbo nemškega naroda proti boljševizmu.

Zadnji dnevi poražene nemške vojske. - Moskva 2. maja - Na vzhodu so ruske čete nadaljevale kretanje na zapad s povečano brzino; včerajšnji pomik je znašal skoraj 40 km. Zasedle so 6 večjih mest, med njimi pristanišče Stralsund na spodnji Labi se pričakuje stik med britanskimi in ruskimi edinicami. Južno Wittenbergov je stik že izveden in zasedeno je bilo mesto Branibor (Brandenburg). V Berlinu so končne borbe v središču mesta "Unter den Linden" in "Brandenburger Tor" - Vnela se je bitka za nemški glavni stan v "Tiergartnu." Včeraj je bilo v Berlinu nad 14.000 ujetnikov vojske, Volkssturma in tudi SS-oddelkov, ki se sicer krčevito še vedno branijo. - Skozi Moravska Vrata pri Mor. Ostravi in po padcu Bohumina je pot v sev. Moravsko popolnoma odprta. Padlo je tudi mesto Vitkovice.

London, 2. maja - Britanske čete so prekorabile Labo, pustile Hamburg ob strani in so oddaljene samo še 33 km od Lübecka. - Ameriška VII. armada je prodrla preko Inna v Avstrijo, zasedla Hitlerjev rojstni kraj Braunau in napreduje na Salzburg in proti Lincu. Severno od tega mesta je vdrila v Češko. Berchtesgaden čaka ista usoda. Ujet je bivši poveljnik nemške zap. armade, maršal Rundstedt. - III. armada je prešla pri Mittenwaldu Alpe, zavzela Scharnitz pri Innsbrucku ter je samo 26 km oddaljena od Brennerja. - Francozi nadaljujejo z zasedbo Predarlške deželice.

Milano, 2. maja - Po zasedbi Milana je krenila ameriška vojska na zapad, prekorabila reko Ticino in potisnila Nemce v turinski kot. Del ameriških čet potiska Nemce proti severu in so bila ob Garskem jezeru zasedena razna mesta. Do Trenta je še 30 km. Ujeti italijanski maršal Graziani je odredil svoji "ligurnijski vojski", naj se preda zaveznikom.

London, 2. maja - Število vojnih ujetnikov od invazije do danes znaša na zahodni fronti preko 3 milijone. Ruske čete pa so v teku vojnih operacij med zadnjo ofenzivo ujele že nad 800 Nemcev, dočim cenijo število mrtvih Nemcev na vzhodni fronti na 1,2 milijona.

Pomoč Jugoslaviji - London, 2. maja - Danes javljajo, da je bilo za prehrano prebivalstva v Jugoslaviji odrejenih 3½ milijona kg ržene moke, ki bo v najkrajšem času odpremljena.

Iz uredništva. - Citatelje prosimo oprostjenja, če v prvi številki "De hauskega poročevalca" porojeni v naglici, ki je več kot novinarska in v živčnih razmerah, ki jih pozna samo stari Dachau, ni vse tako, kakor bi moralo biti. Potrudili se bomo iz vseh svojih moči, da popravimo, kar bi utegnilo napak, in nadoknadimo, kar smo zgrešili. - "Jugoslovenske Novine", ki jih je izdajal tov. Sedlaček (izšle so tri številke), so s pojavom našega lista prenehale izhajati. - Članek "Sloboda" je povzet iz zadnje številke "Jug. Novin" in je izpod peresa tov. D. Lalevića. - Glavo "De hauskega poročevalca" je narisal tov. Vlasto Kopač. -